

ZÓLYA ANDREA CSILLA

VISSZAFELÉ SIMOGATVA LENNI

Szabó Imola Julianna: *Rókamók és Círmacs*
Rókadombon innen és túl és a kortárs gyerekirodalom
macskaábrázolásai

Egyszerre nagyon közeli társai az embernek, ahogy gyöngéd szeretetükkel tüntetik ki és kényeztetik gazdájukat, ugyanakkor pedig nem is kicsit öntörvényűek, hiszen előszeretettel őrzik meg a szabad akarataikat, és sokszor szemlélik távolságtartással az embert.

Szabó Imola Julianna könyveit olvasva, azt érezzük, mintha megállna az idő. A *Varratok*, a *Kínótt szív* és a *Lakása van bennem* című kötetekben körvonalazódó belső történések és világok lírai horizontjait szélesíti ki, és gazdagítja tovább a *Holtak aránya*, *holdak ezüstje*. A 2020-ban megjelent kötet a lengyel monda- és hiedelemvilág számos ismert legendáját gondolja újra. Mindenik legendát háromszor meséli el három különböző szempontot mozgósítva a vizuális és verbális narratívák eszközein keresztül. E felnőtteknek íródott könyv többek között olyan kérdésekre keresi a választ, hogy mi maradt mára a felelevenített mondákból, meddig fejthetők fel a nyomokból az arcok, illatok, mozdulatok, életek, illetve a széttörtség és töredékesség hogyan vezethet vagy egyáltalán elvezethet-e bennünket a darabkákon keresztül az egészhez, de azon is elgondolkodhatunk, hogy mi mindent jelenthetnek ma e történetek és történetfoszlányok a számunkra?

Ugyancsak 2020-ban jelent meg a *Rókamók és Círmacs Rókadombon innen és túl* című kötet, amelynek megszólítottjai elsősorban az óvodások és az általános iskolások. A könyvben szereplő nyolc rövid mese egyszerre emlékeztet a klasszikus gyerekirodalom jól ismert macskahőseire, mint például Vlagyimir Szutyjev *A három kiscica* meséinek vagy a 2000-es években világsikert aratott Sven Nordqvist Findusz-sorozatának fáradhatatlanul kíváncsi karaktereire. Szabó Imola Julianna mellettük feleleveníti,

újraolvassa és egyben újraértelmezi a kortárs irodalom népszerű macskaalakjainak színes és üdítő vonásait is. Vitathatatlan, hogy a macskák a kutyák mellett az ember legrégebbi házi kedvencei közé tartoznak. Egyszerre nagyon közeli társai az embernek, ahogy gyöngéd szeretetükkel tüntetik ki és kényeztetik gazdájukat, ugyanakkor pedig nem is kicsit öntörvényűek, hiszen előszeretettel őrzik meg a szabad akarataikat, és sokszor szemlélik távolságtartással az embert.

A macskákhoz való viszonyulás ennek jegyében igen széles spektrumot fed le a gyerekkönyvekben. A macskaábrázolást gyakran járja át az antropomorfizáció. Ilyen például Berg Judit óvodásoknak szóló népszerű háromrészes sorozata, a *Cipelő cicák*, amelynek főszereplője három apró tarka testű játékcica, akiket gazdáik, a három testvér majdnem mindenhova magukkal hordoznak. Ugyan annyira aprók, hogy elférnek a kisgyerekek markában, de csodatetteiknek és csínytevéseiknek köszönhetően sikerül mindig a figyelem középpontjába kerülniük, így nem unatkozik senki a közelükben. Kalas Györgyi *Tilda és a kövér macska* című, gyerekeknek szóló, izgalmas fordulatokkal teli kalandregényének kulcsfigurája szintén egy macska. Besamel nemcsak egy neves étterem elhízárt macskája, hanem mint kiderül róla, francia származásának köszönhetően egy világhírt, kifinomult érzékkel, véleményvel és kultúrával felvértezett, beszélő kandúr. Pótolhatatlan társá és barátá válik a főszereplő kislány, Tilda számára, aki miközben szorult helyzetéből kiségti a kislányt és az anyukáját, még további különleges gasztronómiai kalandokra is elkalauzolja őket, és segít, hogy mindenki megtalálja a helyét. Harcos Bálint *A boszorkánycica* című verses meséjében Pindur, a kóbor macska és sorstársai kerülnek a középpontba, akik közül egynek épp lehetősége nyíhat Banyaguff, a vén boszorkány házi macskájává válni. A viccesebbnél viccesebbre sikerülő próbatételek során Pindur tűnik ki érzékenységgel, jóságával és humorával a többiek közül, és igazi boszorkánycicává válik, aki segít, hogy társai is otthonra találjanak. De itt említhetjük Jill Tomlinson *A cica, aki haza akart menni* című meséjét is, melyben ugyancsak egy macska perspektíváján keresztül szemlélhetjük az eseményeket, aki bármit megtenne azért, hogy hazajusson, miután egy kis francia halászfaluból egy hőlégbalonnal véletlenül elkerül Angliába. Eltökéltése és kitartása határtalan, s egyben nagyon is emberi, ahogy kalandosabbnál kalandosabb kísérletek segítségével próbál hazaérni.

A gyerekirodalom macskaábrázolásának fontos aspektusát hordozzák azok a mesék is, melyekben a macska és az ember kapcsolatának jellemvonásai bontakoznak ki. Palásthy Ágnes *Mi lesz veled, cica?* című mesekönyve például egy cica gazdára találását vagyis egy család cicára találását mutatja be, ami egyben egy átalakulástörténet a „cicátlanságtól” eljutva a teljes elköteleződésig. Nattán-Angeli Nóra *Spicc és Pipa* vagy a *Rojt és Bojt* című kötetekben pedig bepillantunk a szobacicák gondtalan életébe, akik remekül érzik magukat a gazdijuk távollétében is.

Szintén gyakori téma a gyerekkönyvekben a macska más állatokkal való kapcsolatának ábrázolása. Ezek többnyire szimbolikusan az emberi kötődések különböző fajtáit és vonásait is leleplezik. Timo Parvela – Virpi Talvitie *Miú és Vau* sorozathoz tartozó nagy sikerű könyvei a kutya-macska barátságról szóló rövid meséket tartalmaznak, és ezek nekünk, embereknek is tükröt tartanak. A sorozatban humoros történeteket olvashatunk a kisszerűségről és nagyvonalúságról, önzésről és nagylelkűségről, jóságról, segítőkészségről és csodákról, amelyek egyben a saját hétköznapjaink csapdáinak görbe tükörképét is megmutatják.

Szabó Imola Julianna *Rókamók és Círmacs Rókadombon innen és túl* című mesekönyve viszont egy kiscica és egy róka közös otthonába vezet el bennünket, mindennapjaikba és barátságuk rejtelseibe láthatunk bele. Ahogy elindul a mese, lelassul, sőt megáll az idő, mint amikor egy cica simogatásakor a sűrű bundába mélyednek ujjaink, és a dorombolás ütemei körülölelnek. Szabó Imola Julianna meséjének világa kivezet bennünket a forgalmas városok falai, zajos utcái sűrűjéből, megtanít elidőzni a történések, gondolatok, a kimondott és ki nem mondott kérdések, valamint a kapott válaszok felett. Türelemre tanít. Nyelvi játékaik egy másik pezsgő, élettel teli világba vezetnek el bennünket, ahol „mindig történt valami, aminek éppen történnie kellett” (5.), s ahol az apró részletek feledhetetlen élményekben részesítik az olvasót és/vagy a mesét hallgató gyerekeket.

A mesekönyvben a nyelv apró rezdülései és részletei kiemelt hangsúlyt és értelmet nyernek az árnyalatnyi különbségek megmutatása által. A helyszín megnevezése is ilyen: „Rókadomb, ami nem is domb volt, hanem völgy. Nem is völgy, inkább pukli” – ahogy olvashatjuk a bevezetésben (5.), akárcsak a „doboznyi szülinap” fogalom is, amire Rókamók vágyik, ami nem torta, nem lufik és nem is bonbonok sokasága, hanem az, „amit el lehet tenni jövőre is, nincs lejáratí ideje, és amit nem lehet csak úgy ripsz-ropsz megnyammogni” (7.). Itt megáll az idő, teret kapnak a megélt évek, és velük együtt az, ami elmúlt, és mindaz, ami ezután jön. E jelenet, mint ahogy a könyv egésze is, ráirányítja a figyelmünket, hogy milyen fontos figyelni egymásra és saját magunkra. Fontos jelenet az, ahogy Círmacs kitalálja a sok töprengés során a Rókamóknak szánt ajándékát, amivel sikerül örömet szereznie a barátjának. „Rókamók Círmacs nyakába ugrott, a mancsába szorítva a meglepetést. Úgy érezte, hogy ő is egy doboz, és most a nagy izgalomban minden kiugrik belőle a helyéről.” (8.)

Nemcsak a könyv felfejtése olyan, mint egy elpilledt vagy doromboló macska simogatása, de a természet történései is egy ráérős, nyugodt macska mozdulataira emlékeztetnek. Ennek jegyében a következőképpen kezdődik például a *Rókamók álma* című mese: „A nap már ráhasalt a domboldalra, mintha egy kényelmes kanapé lenne. Hosszú hétfő volt ez. De annyira nem hosszú, hogy péntekig érjen.” (10.), a mese szintén e gondolatsorral zárul: „Rókamók olyan boldognak tűnt. Círmacs meg csak remélte, hogy ez a hosszú hétfő kitart legalább keddig.” (12.)

Szabó Imola Julianna az érzések lengeségét és mégis olykor átláthatatlan összetettségét, azok finom rezdüléseit és változásait e könyvében, akárcsak az előző köteteiben, hitelesen és átható líraisággal ragadja meg. A *Rókamók álma* című mesében találjuk az érzések olykor kifürkészhetetlen természetének ilyenén leírásait: „Ahogy kimondta, el is szégyellte magát. Hirtelen elfogta valami könnyű és pillecukros micsoda érzés” vagy „senki sem tudott ilyen hirtelen boldog lenni a szomorúságból” vagy „Círmacs már ránézni sem mert, nem csak szólani. Inkább leült a székre, mert elzsibbadt az értetlenségben minden csíkja.” (12.) A közös olvasások során e leírások lehetőséget ad(hat)nak a kisgyerekes szülők számára, hogy megálljanak a sorok között, és elbeszélgessenek az akár saját, olykor összekuszálódott érzésekről is.

A kötetben meghatározó szerepet kapnak a humor és a nyelvi játékok, amelyek bravúrosan itatják át a mondatokat, a szereplők jellemének bemutatását és a történetek alakítását. Hogy csak néhány példát emeljünk ki: „Rókamók az ürgejáratok mellett tevehenyélt. Sosem látott tevét, de mindig úgy képzelte, hogy fenékkal felfelé feküdni az agyagos földön, az már teveféle henyé.” (13.), de ide

sorolhatjuk a „doboznyi szülinap” szótársítást is vagy az aszfalt leírását az *Aki nek ma van ma* című meséből „az a furcsa városi szürke, ami a panelházak tövében van” (5.) Ez utóbbi a többértelműség több rétegét is mozgósítja, egymásba csúsztatja az emberek szürkeségének képzetét és a városok egyhangú, elszűrűlt, élettelenülé váló környezetét és az élővilág sivárságának megjelenítését. E mesék humoros fordulatai mögött mindannyiszor valamilyen mélyebb, elgondolkodtató felismerés is húzódik. Remek példa itt a *Talált tárgyak ösvénye* című meséből egy elhagyott telefonkagyló megtalálásának jelenete, amikor a szereplők azon vívódnak, mire is lehet az jó. Végül Círmacs fogalmazza meg a talált kincssel kapcsolatos gondolatait: „Azok a legértékesebbek. Bennük van mindenki hangja, de nem lehet hallani. Csak hordozni. Magaddal viheted mindenhova, de közben senkit sem kell feleslegesen hallgatnod.” (18.)

Talán nem véletlenül jut Rókamók és Círmacs kalandjainak olvasása közben sokunk eszébe Dániel András kufliverzuma. De nemcsak a kupac/domb párhuzam vagy a szereplők naiv nyitottságának köszönhetően, hanem az elidőzni tudás, a pillanat megélése, a világ dolgai feletti elmélázás révén is, hiszen e kötet is rámutat, hogy mennyire fontos megtanulni a világ apró dolgait és történéseit észrevenni. „A számok és a napok összekeveredtek, mintha nem lettek volna hetek vagy hónapok az évben, csak az a pillanat. Időtlenek és szabadok voltak” – olvashatjuk a *Ma van a holnap tegnapja* című mesében (32.) De itt is kiemelt szerepet kap a történeteket alakító apró csavarok, fordulatok és meglepetések. Ezek nemcsak kimozdítanak a nyugalomból, hanem megmosolyogtatnak, újabb dolgokat segítenek észrevenni, amin tovább lehet mészálni.

Szabó Imola Julianna e mesekönyve a cica és a kistróka történeteinek keresztül olyan élethelyzeteket ábrázol, amelyekkel majd minden kisgyerek találkozik, hiszen mindenkinél eljön az idő, amikor észreveszi, hogy a saját árnyéka túlnőtte a testét, amikor a talált tárgyakkal is meg kell találni a gazdáját, helyét stb., amikor szembe kell néznünk az álmok, vágyak és valóság viszonyával, és hogy mi minden alakíthatja azokat, vagy amikor át kell gondolni, hogy a szülinap mitől is válik igazivá.

■ IRODALOM

Szabó Imola Julianna: *Rókamók és Círmacs Rókadombon innen és túl*. Cerkabella, Szentendre, 2020.

*

Berg Judit: *Cipelő cicák a városban*. Pagony, Bp., 2008.

Berg Judit: *Cipelő cicák a hátizsákban*. Pagony, Bp., 2008.

Berg Judit: *Cipelő cicák a cirkuszban*. Pagony, Bp., 2009.

Harcos Bálint: *A boszorkánycica*. Pagony, Bp., 2018.

Kalás Györgyi: *Tilda és a kövér macska*. Pagony, Bp., 2018.

Nattán-Angeli Nóra: *Spiccc és Pipa*. Scolar Kiadó, Bp., 2019.

Nattán-Angeli Nóra: *Rójt és Bojt*. Scolar Kiadó, Bp., 2020.

Palásthy Ágnes: *Mi lesz veled, cica?* Könyvmolyképző, Szeged, 2019.

Parvela, Timo – Virpi Talvitie: *Miu és Vau*. Kolibri, Bp., 2012.

Tomlinson, Jill: *A cica, aki haza akart menni*. Pagony, Bp., 2013.